

Bones pràctiques des de la mirada dels béns comuns

- 1 - Guia d'acompanyament per l'elaboració de la Fitxa de bones pràctiques
- 2 - Criteris de les bones pràctiques en les Comunalitats urbanes
- 3 - Guia de preguntes

1- Guia d'acompanyament per l'elaboració de la Fitxa de bones pràctiques

La Fitxa de Bones pràctiques recull el treball de diagnosi fet per les Comunalitats urbanes en la cerca de béns comuns, ajuda mútua i Economia social i solidària als barris, viles i ciutats.

La Fitxa està composta per dos documents: una **Guia de preguntes** que permet establir criteris compartits per a identificar què és, per a les Comunalitats, una bona pràctica i aprofundir en el coneixement de les experiències; i un **Model de Fitxa** per recollir els trets principals i diferencials de cada experiència que serveixi d'inspiració per a la promoció i consolidació dels béns comuns i projectes d'ajuda mútua i economia social i solidària a Catalunya.

Per a l'elaboració de la Fitxa s'ha volgut partir d'eines ja existents com la del **Balanç comunitari**: una eina d'autodiagnosi basada en el Balanç social de la XES, creada per les pràctiques de gestió comunitària d'equipaments i solars, que busca mesurar quin és l'impacte i valor públic que generen els projectes de gestió comunitària a partir d'uns indicadors que defugin de criteris economicistes o de màxima eficiència.

Des de la Xarxa de les Comunalitats urbanes s'ha partit dels àmbits i preguntes del Balanç Comunitari i, a partir d'un treball col·lectiu, s'ha adaptat la proposta inicial a una evolució que recull les singularitats pròpies del Programa.

Així, les eines que es presenten tenen com a objectiu dissenyar processos d'autodiagnosi als territoris i a les pròpies comunalitats que ens permetin explicar cap enfora quina és la mirada singular dels béns comuns en les Comunalitats urbanes. Es tracta, en definitiva, de visualitzar, quin és el valor públic que aporten els projectes autogestionats, amb fort arrelament al territori i amb una governança àmplia i compartida.

2- Criteris de les bones pràctiques en les Comunalitats urbanes

Informació bàsica

Nom del projecte

Posar el nom de denominació del projecte o iniciativa.

Territori

Especificar el territori on té lloc la iniciativa (municipi, vila, ciutat, districte, barri, etc.)

Sector o àmbit d'activitat

Especificar en quin àmbit/tema s'ubica la iniciativa (agroecologia, mobilitat sostenible, alimentació, educació, cures, habitatge, etc.) S'ha obtingut per deixar d'inici un format de resposta oberta i posteriorment es decidirà el criteri d'agrupació dels diferents projectes.

Any inici

Indicar en quin any va començar la iniciativa (no l'entitat) i en el cas que aquesta ja no estigui en funcionament, indicar quan va finalitzar.

Forma jurídica

Especificar si es tracta d'una cooperativa, col·lectiu, xarxa, plataforma, associació, etc.) i especificar si és amb o sense ànim de lucre.

Web

Afegir link de la web, si n'hi ha, i/o de les xarxes socials.

Necessitat atesa

És a partir d'una necessitat compartida que es produeix una acció col·lectiva per formar una comunitat que es repropia del recurs.

En aquest apartat és interessant definir quina és la necessitat; origen de la iniciativa,

identificar per part de qui ha estat detectada, com es preveu donar-li resposta, com i qui ha definit la problemàtica; etc.

Temes a identificar:

- Si la diagnosi surt del propi col·lectiu implicat o per part d'actors externs.
- Si la necessitat està vinculada a un recurs concret o no.
- Grau de concreció de la necessitat (per Ex: la fam al món o l'atenció a famílies del barri que no tenen per menjar)

Comunitat inclusiva

La comunitat són tots els actors que fan ús del recurs. Poden ser cooperatives, veïnat, comerciants, etc. Qualsevol persona que treballa amb el recurs ha de poder formar part de la comunitat.

En aquest apartat és important identificar la diversitat d'actors de la comunitat, així com la diversitat de funcions i de graus d'implicació al projecte. Es plantegen 3 nivells d'implicació: 1) aquells actors que lideren el projecte i en fan seguiment en el seu dia a dia; 2) aquells participants que formen part de la seva governança però que en fan un seguiment més irregular; i 3) la amplitud d'actors, projectes i entitats que col·laboren amb el projecte en diferents rols de col·laborador, cooperació, intercanvi, etc.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Grau de diversitat (origen, cultura, sexe, edat, etc.) de la comunitat, respecte el context i realitat del territori immediat.
- Diversitat de tipologia d'actors de la comunitat: ciutadania, entitats, moviments, institucions, empreses, etc.

Governança horitzontal i participativa

La governança són les normes d'ús que una comunitat estableix sobre un recurs, bé o servei. Aquestes defineixen els criteris d'accés, el nivell d'implicació de cada actor, els canals de participació, etc.

No existeix només un únic model de governança ja que aquesta serà fruit de les relacions socials que s'estableixen en particular, però el què sí és important destacar és que, perquè esdevingui una governança comunal, cal complir amb uns criteris concrets que és el que fa que el recurs esdevingui un bé comú. Els criteris principals són: la horitzontalitat, la democràcia i participació, la proximitat, el retorn social, la transparència i el no lucre.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Incorporació o no de les persones usuàries i destinatàries del servei en la governança del projecte.
- Existència o no d'accions per a promoure la participació.
- Mecanismes existents per a garantir la inclusivitat.
- Grau d'accessibilitat del projecte: necessitat de capital econòmic, de coneixements específics, etc.
- Existència de canals públics d'informació: web, xarxes socials, exposició de règim intern o pressupostos, etc.

Arrelament i enxarxament territorial

Els projectes han d'orientar-se a les necessitats del territori i en quina mesura contemplen activitats amb els diferents actors d'aquest: associatiu, social o cultural; productiu o comercial; agents institucionals (equipaments, escoles, serveis municipals, etc.). També es té en compte la relació amb plataformes o xarxes existents al territori i/o del sector.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Canals d'escolta del territori per a la detecció de necessitats.
- En quina mesura es contempla activitats amb els diferents actors del territori (associatiu, social o cultural; productiu o comercial, equipaments, escoles, serveis municipals, etc.).
- Participació en plataformes o xarxes existents al territori.
- Impuls d'iniciatives al territori que generin un impacte i retorn, més enllà del propi projecte.

Intercooperació i desenvolupament econòmic

Aquestes pràctiques han de promoure la cooperació i desenvolupament econòmic des d'una perspectiva no mercantilista. Això significa trencar amb la lògica de gestió mercantil proveïdor-usuari i promoure una gestió participada, sostenible, arrelada a l'entorn i posant al centre les necessitats socials i veïnals. Una economia que estimuli un model de desenvolupament econòmic local transformador, popular i endogen, que detecta les necessitats del territori i busca les solucions partint dels recursos o les estructures socials existents en ell.

En aquest apartat s'observarà la col·laboració de la iniciativa amb altres projectes econòmics i és un bon moment per identificar possibles oportunitats i sinergies.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Capacitat de col·laboració amb el territori; amb quants actors locals està enxarxada l'experiència; quins serveis desenvolupa al territori; amb qui, etc.
- Capacitat d'escolta del territori i mecanismes per a fer-ho possible.
- Resolució de necessitats del projecte amb proveïdors locals i de proximitat.
- Origen i perfil de les persones contractades.

Sostenibilitat del projecte

El sosteniment d'aquestes pràctiques ens donarà una visió complexa de quines són les economies que els hi donen base material. Es tracta doncs d'analitzar les economies redistributives (ajudes, subvencions, convenis), de reciprocitat (activisme, voluntariat, reproducció social) i d'intercanvi (serveis, productes) que les sostenen.

Una mirada més ajustada de relació entre les esferes comunitàries, cooperatives i públic-estatals que a vegades no es visibilitzen o que queden integrades i diluïdes en el marc de l'economia formal.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Valorar el treball voluntari que aporta la base social del projecte.
- Identificar si hi ha eines per a quantificar el capital social (balanços, retorn social, etc.)
- Dimensionar quantitativament què suposa pel sosteniment del projecte la generació de recursos propis (serveis, productes, etc.), l'aportació de recursos públics (subvencions, convenis, licitacions, etc) i el capital social de l'entitat (treball voluntari, etc.)
- Dimensionar la part material de sosteniment del projecte amb les infraestructures disponibles:
  - Ús d'infraestructures públiques pròpies (locals, solars, maquinària, etc.)
  - Rehabilitació de les infraestructures de les que es disposa
  - Inversió feta en l'espai o el projecte

Compromís amb les cures i l'entorn

Els projectes han d'evidenciar un compromís amb els principis i valors ètics fonamentals de qualitat laboral i compliments dels Drets Humans i la promoció de la diversitat; el grau d'igualtat de gènere i paritat valorant l'existència d'un projecte que incorpori la perspectiva de gènere i diversitat, i el compromís amb els valors de sostenibilitat ambiental i d'estalvi energètic.

Elements i criteris a tenir en compte:

- Fins a quin punt la iniciativa és conscient i transversalitza temes de diversitat, gènere o sostenibilitat.
- Identificació de mesures actives per al foment de la igualtat.
- Existència de plans d'igualtat, de promoció de la diversitat i/o de sostenibilitat ambiental.
- Existència de mecanismes interns que tinguin en compte el sosteniment i benestar emocional del grup/col·lectiu.

Impactes i replicabilitat

L'escalabilitat i replicabilitat d'una experiència mostra fins a quin punt aquella iniciativa podria créixer, en dimensió i territoris, sense que es desvirtuï la seva gènesi, valors o manera de fer.

En aquest apartat analitzarem diferents dimensions de l'experiència a mode de conclusions que ens puguin ser inspiradores per a altres projectes. En aquest sentit és interessant destacar què fa sostenible l'experiència i, per tant, què és el que la pot fer o no escalables i/o replicable; quins impactes genera més enllà d'ella mateixa; i quins són aquells elements que la fan singular i inspiradora per d'altres projectes.

No sempre totes les bones pràctiques han de ser replicables ni escalables, però val la pena reflexionar-hi i destacar aquells elements que fan de l'experiència un fet singular i d'interès.

Elements i criteris a tenir en compte:

- En quina mesura la iniciativa dóna resposta a la necessitat detectada.
- Quines són les majors dificultats identificades per a la sostenibilitat del projecte.
- Genera un impacte positiu més enllà de la pròpia comunitat del projecte.
- Quins són aquells elements que podrien ser extrapolats a altres experiències i territoris.
- Perquè és interessant aquesta experiència? Què la destaca? Què la fa singular?

3- Guia de preguntes

Informació bàsica

Nom del projecte
Territori
Sector o àmbit d'activitat
Any inici
Forma jurídica
Web

Necessitat col·lectiva

- Quina necessitat ha portat a impulsar el projecte/experiència i com s'ha identificat?
- Qui l'ha impulsat i com ha estat el procés?

Objectius i accions

- Quins objectius persegueix el projecte/experiència? Indiqueu els més rellevants.
- Quins serveis o productes concrets ofereix o desenvolupa? Indiqueu els més rellevants.

Comunitat

- Qui conforma la Comunitat de el projecte/experiència? Indiqueu la totalitat de tipologia actors implicats.
  - Detall dels actors més directament implicats.
  - Altres actors amb pes rellevant en el desenvolupament del projecte/experiència.
  - Altres col·lectius, organitzacions, institucions, xarxes o persones aliades o que col·laboren.
- Podeu indicar el número o volum de persones sòcies, participants voluntàries, treballadores sòcies i no sòcies i, en cas que es tingui la informació, el temps dedicat al projecte/experiència de cadascuna d'elles?
- Creieu que la comunitat recull la diversitat del territori des d'una perspectiva interseccional tenint en compte elements lligats a la diversitat funcional o psicosocial, orientació sexual, persones racialitzades, persones migrades, persones en situació irregular, persones amb risc d'exclusió social, religió o creences, etc.?

Governança

- De quins espais col·lectius de presa de decisions i de gestió col·legiada disposeu? Podries indicar el funcionament d'aquells més rellevants?
  - Qui pot formar part d'aquest espais?
  - De quins mecanismes disposeu per a promoure-hi la participació?
  - Quines actuacions concretes realitzeu per garantir la inclusivitat des d'una perspectiva interseccional dins els àmbits de presa de decisions?
  - De quines metodologies, recursos o eines de facilitació dels processos de presa de decisions disposeu?

- Com es garanteix l'accés a la informació necessària per a la participació en la presa de decisions a tota la base social i grups d'interès del projecte/experiència?
- Disposeu de mecanismes d'avaluació sobre el projecte/experiència per part de la comunitat implicada?
- Realitzeu algun tipus de balanç (social, comunitari, etc.)?

Arrelament i compromís territorial

- En quines xarxes i iniciatives del territori participeu? N'heu impulsat o acompanyat alguna?
- Quines vies teniu per detectar les necessitats, demandes i inquietuds del territori?
- Quin impacte o retorn social genereu al territori, més enllà del mateix projecte?

Intercooperació i desenvolupament econòmic

- Amb quins altres agents professionals (sectorials o territorials) intercoopereu? Per a què?
Com valoreu aquesta intercooperació?
- Quines activitats econòmiques sota criteris d'economia social i solidària es promouen i potencien de forma indirecta? Exemple: compra responsable, comerç just, etc.
- Esteu generant noves aliances més enllà de les que ja teniu o us agradaria fer-ho? Amb qui i per quins motius? Us seria útil generar estratègies per mancomunar recursos (espais de treball, eines de producció, serveis, etc.)
- Hi ha tasques que vulgueu fer delegar a altres iniciatives econòmiques del territori?
Quines?
- Per aquells projectes/experiències no formalitzades o no cooperatives:
  - Projecteu la possibilitat de formalitzar i/o professionalitzar la tasca que realitzeu?
  - Projecteu la possibilitat de transformar-vos en una cooperativa?
- Per aquells projectes/experiències professionalitzades i formalitzades siguin o no cooperatives:
  - Projecteu la possibilitat de constituir una cooperativa de segon grau amb altres empreses o algun altre tipus d'òrgan d'intercooperació?
- Per aquells projectes/experiències que generen o volen generar ocupabilitat
  - De quina manera es fomenta l'ocupabilitat?
  - Quines són les característiques dels llocs de treball (perfils, tipologia de contracte, temporalitat, etc.)?

Compromís amb les persones, els processos i l'entorn

- Desenvolpeu accions destacades en matèria de cura de les persones, els processos i l'entorn?
- Quins mecanismes disposeu per al foment de la sostenibilitat col·lectiva? Descriviu algun exemple.
- Com el projecte/experiència transversalitza la perspectiva ambiental i té en compte l'impacte que pot tenir en el seu entorn?
- Quines accions concretes duu a terme per tal d'incloure mesures actives que afavoreixin la transició ecosocial?

Sostenibilitat

- Quines són les principals reptes, tensions i dificultats associades a la sostenibilitat del projecte/experiència?
- Quines són les principals fonts de recursos? Definiu si són recursos públics, privats, generats per la pròpia activitat, intercanvi i altres.
- Compteu amb infraestructures (públiques o comunitàries) per al desenvolupament del projecte? Quines? Si no és així, quines creieu que serien necessàries per a la vostra sostenibilitat?
- El projecte/experiència ha desenvolupat les estructures (materials o immaterials) necessàries per a garantir la seva sostenibilitat? Quines són les principals tensions i dificultats associades?

Relació amb l'administració

- Com ha estat la vostra relació amb el sector públic (política, tècnica, de col·laboració o tensió, etc.)?
- Quin paper considereu que ha de tenir l'administració pública amb relació a la sostenibilitat del projecte? Quins serien els principals reptes en aquest sentit?

Impactes, replicabilitat, escalabilitat

- Quins són els elements claus a tenir en compte per replicar la pràctica en altres sectors o altres àmbits territorials (recursos econòmics i viabilitat, perfil del personal, situació del projecte/experiència, etc.)?
- Com el projecte/experiència ha sabut donar resposta a la necessitat detectada?
- Quins impactes i resultats esperats té? Exposeu de manera resumida els més rellevants.
- Què destacaries del projecte/experiència? Què la fa singular o destacable?